

Gospodarstvo in etika

✍ Gordana Tekavčič

Pri poslovni etiki ne govorimo samo o etičnosti poslovanja in odnosov znotraj podjetja.

Družbena odgovornost podjetja je preko doseganja odličnosti in ustvarjanja trajnostne perspektive družbe bistven gradnik dolgoročne uspešnosti podjetja in njegova konkurenčna prednost. Že dolgo je znana zamisel, da moramo podjetja razumeti in soditi kot državljane, od tod tudi slogan "podjetje kot dober državljan."

Etični pristop ni nujno manj uspešen pristop pri poslu, niti ne gre za mehek pristop, kjer bi pod krinko etičnosti popuščali pri zahtevah po odgovornosti in dobrem delu.

Etična drža

Ob pripravi članka se mi je porajalo vprašanje, kako mlade pripraviti na življenje, na delo, na to, da bodo dobri delavci v podjetjih ali drugih ustanovah. Kako pomembna je pri tem etična drža?

Vse se začne v družini. Družina je vzgojiteljica, ki z zgledom bodoče odrasle pripravlja na delo. Zato je v interesu podjetij, da zaščitijo družinsko življenje, če želijo zaposlovati mlade, ki so pripravljeni na delo. Družinska politika in delovno pravo morata upoštevati specifično vlogo ženske in njen nenadomestljivi prispevek družbi. Pari morajo neprestano ohranjati temeljno ravnovesje med družinskim in poklicnim življenjem. Na pripravah na zakon vedno poudarjam, da je močna in trdna

družina kot izstrelitvena ploščad za številne druge uspehe v karieri, ki priskrbi pristajalno mesto ob njenem koncu.

V slovenskem poslovnem življenju še vedno opažam premalo spodbude za ustvarjalnost mladih; od njih se še vedno zahteva predvsem rutina. Mlade je treba uriti v veščinah ustvarjalne medosebne komunikacije, poslovne kulture, etike in bontona, poslovnega nastopanja, predvsem pa v strateškem razmišljanju o tem, kako v poslovnih dejavnostih podjetja dosegati konkurenčno prednost pred tekmeci.

Pot razvoja usposobljenosti in pot poklicnega razcveta se navadno ujemata. Zato, da se lahko samouresničimo, potrebujemo čas in sredstva. Vzgojni sistem, od družine do šole, nas lahko na to pripravi, s tem ko nas postavlja v različne situacije in nas opremlja z metodološkimi orodji, ki so prilagojena posamezniku. Organiziranost delovnih skupnosti in slog menedžmenta prav tako igrata pomembno vlogo pri razvijanju sposobnosti in samostojnosti.

Družba je danes preveč materialistična in amoralna. Spodbuja pomanjkanje motivacije pri delu, saj 'prikriva' pravi življenjski smisel in spodbuja pohlep in želje, se ponaša s korupcijo, se premalo učinkovito bori proti nezakonitemu trgovanju, če že ne zagovarja pokvarjenec.

Odmevni primeri iz poslovne prakse dokazujejo, da poslovna etika organizacij ni vedno usklajena s potrebami in zahtevami njihovega notranjega in/ali zunanjega okolja.

V večini organizacij je etika tako ali drugače normativno določena. To ima seveda svoje prednosti (npr. prepoznavnost poslovne etike), lahko pa je tudi ovira, če je etika preveč normirana (npr. preveč podrobno določeni etični kodeksi). V menedžmentski teoriji prevladuje mnenje, da mora organizacija

oblikovati enotno poslovno etiko, ki jo nato sprejmejo in izvajajo vsi udeleženci organizacije. Organizacije s svojo poslovno politiko vplivajo na okolje, hkrati pa okolje (s svojimi potrebami in interesi) povratno vpliva na njihovo poslovno etiko.

Poslovna etika v slovenskih organizacijah

Pri obravnavi in razumevanju poslovne etike se srečujemo s številnimi dilemami, ki onemogočajo bolj objektivno in celovito obravnavo stanja poslovne etike v organizaciji. Med njimi so pomembne predvsem naslednje:

- V javnosti se veliko govori o etiki, vendar celovitejših raziskav na reprezentativnem vzorcu, ki bi omogočale spoznanje dejanskega stanja na tem področju, ni.
- V javnosti se poslovna etika v zadnjih letih pogosto predstavlja in obravnava. Paradoks je, da se v veliko primerih obravnava samo na načelni ravni in brez upoštevanja njenih specifičnosti.
- V javnosti je vse pogostejše prepričanje, da je poslovna etika možna rešitev za različne probleme, ki so v domeni drugih področjih. Vedno pogosteje želijo različne poslovne zadeve (npr. neplačevanje prispevkov zaposlenim) predstaviti predvsem/samo kot etične probleme, čeprav je njihovo reševanje znano, normativno določeno (in tudi sankcionirano) z ustreznimi zakonodajami na ustreznih področjih (npr. delovna, finančna in davčna zakonodaja).

Kako izboljšati poslovno etiko v organizacijah

Na ravni organizacije:

- Povečanje ravni etičnosti z izobra-

ževanjem udeležencev, usposabljanjem, socializacijo itd.

- Izboljšanje pogojev z jasnimi opisi del in nalog, priročniki in organizacijskimi predpisi, usmeritvami in obrazci za vrednotenje dela, formalno in neformalno strukturo, etičnimi strukturami, etičnimi kodeksi itd.

Na ravni strokovnega okolja:

- Večja skrb za ohranjanje in razvoj ustrezne ravni profesionalne eti-

etično vedenje in delovanje. Osrednjo vlogo pri tem imajo družina in vzgojno-izobraževalne ustanove, ki lahko najbolj vplivajo na razvoj vrednot.

- Uporaba vseh razvitih mehanizmov za dosledno spoštovanje dogovorjenih in/ali zakonsko določenih kriterijev za delovanje in ravnanje vseh članov družbe. Hkrati bi bilo smiselno dopolniti zakonodajo, tako da bi del etičnih normativov

zaradi slabih pogojev dela, ne vrnejo zapravljenega zaupanja potrošnikov zaradi slabih izdelkov/storitev, ne zagotovijo lojalnosti partnerjev, če so bili prevarani. Spet smo pri poslovni etiki, ki nam pomaga, da poiščemo poti za trajnostni razvoj družbe kot celote in smisla obstoja posameznika v njej.

Poslovna etika je tako v teoriji in praksi pri nas sramežljivo vstopala na sceno predvsem kot potreba posameznikov in skupin v obrambi lastne in-

tegritete in javnega dobrega pred navalom amoralnega obnašanja na vseh področjih družbenega življenja. Naše poslovno okolje je pogosto posnemalo uvajanje kodeksov poslovne morale, ki prihaja kot zahodni modni trend. Ti so sprejeti in arhivirani v nekem predalu ali v zadnjem modnem času objavljeni na spletnih straneh podjetja. Iz prakse lahko povem, da je takšna kodifikacija poslovne morale povsem neprimerna, ker ni prihajala iz notranje potrebe organizacije in njenih deležnikov, temveč kot institucionalna, formalizirana in 'od zgoraj' vsiljena.

Naj poudarim, da je etična vzgoja nujna za pošteno delovanje v gospodarstvu, seveda z začrtanim celovi-

Foto: Nataša Pezdič

ke kot sestavine poslovne etike. V tem primeru bi morala predvsem različna interesna in profesionalna združenja povečati prizadevanja za razvoj etičnih sposobnosti in namer svojih članov.

- Različna interesna in profesionalna združenja bi morala bolj uporabljati institucionalne instrumente, s katerimi bi lahko svoje člane usmerjala v zeleno etično vedenje. Hkrati bi se morala združenja tudi bolj zavzeto truditi za zagotavljanje ustrezne profesionalne etike in za oblikovanje takšnih etičnih meril, ki bi podpirala in spodbujala zeleno etično vedenje članov.

Na ravni družbe:

- Razvoj vrednot na vseh ravneh in področjih družbe, ki bi podpirale

preoblikovali v ustrezne pravne standarde.

Gospodarstva ne smemo razumeti kot izoliran otok, na katerem poteka življenje neodvisno od drugih delov družbe. Namen gospodarstva je, da njegovi subjekti omogočajo glavni delež družbi tako, da proizvajajo blago in storitve, ki jih ljudje potrebujejo, ponujajo zaposlitev, plačujejo davke, delujejo kot gonilna sila ekonomskega razvoja ipd. Gre za družbeno odgovornost, ki jo morajo vsi gospodarski subjekti na določen način prevzeti nase. To pomeni, da bodo v praksi opustili nemoralno strategijo povečevanja dobička za vsako ceno. Kajti cilj ne opravičuje sredstev: visoki profiti nam nikoli ne nadomestijo uničenega okolja, ne vrnejo zdravja, ki je poškodovano

tim nacionalnim strateškim programom, ki bi zajel družbo v razponu od šolstva, znanosti, kulture, medijev, civilne družbe do gospodarstva. Treba je vzgojiti nove generacije odgovornih in avtonomnih oseb, ki bi lahko ponotranjili vrline, vrednote in vodilo človeka dostojnega razmišljanja in delovanja. ■

Viri in literatura

Bonnet, Yannik (2009): *Srečni pri delu*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Jalovec, Dejan (2010): *22 forum odličnosti in mojstrstva*. Otočec.

Mulej, Matjaž; Potočan, Vojko: *Stanje poslovne etike v Sloveniji*.

Strahovnik, Vojko (2009): *Moralne sodbe, intuicija in moralna načela*. Velenje: IPAK, Inštitut za simbolno analizo in razvoj informacijskih tehnologij.